

Quo vadis Pridnestrovie?

Michal Ondrejčík | 19.02.2010

V nasledujúcich riadkoch sa budem venovať republike, ktorú na žiadnej klasickej politickej mape sveta nenájdete – keď už nie tak, aspoň nie na takej, ktorú vytlačili v Kišiňove. Bude reč o Podnesterskej moldavskej republike (ďalej len „PMR“ alebo „Podnestersko“), ktorá je moldavskými nacionalistami, ktorí nepoznajú svoju vlastnú históriu nazývaná ako „Transnistria“ resp. ju nazývajú neurčito – „východné provincie“. Bola založená Rusmi, Ukrajincami, Moldavčanmi a ďalšími 34 národnosťami, ktoré tu dlhú dobu žili. Poslanci zo všetkých úrovní pochádzajúcich z „východných provincií“ už ďalej nezniesli útlak zo strany moldavských nacionalistov, ktorí sa v procese rozpadu ZSSR dostali k moci a vyhlásili v r. 1990 si vlastnú republiku na východ od rieky Dnester, ktorú dodnes nikto neuznal. Nasledujúci článok sa mi podarilo napísať vďaka informáciám poskytnutým podnesterským novinárom a šéfredaktorom RIA DNESTR – **Romanom Konoplevom (1)**, ktorému chcem touto cestou poďakovať.

Politická situácia

Prezidentom neuznanej republiky je Igor Smirnov – je prvým prezidentom vo funkcii od roku 1990. Táto vedúca osobnosť podnesterskej politiky sa udržuje pri moci vďaka zmanipulovaným médiám. V podnesterskej spoločnosti sa prezidentom navodzuje dojem: „Ak ma nezvolíte bude horšie“. Biznis kruhy si nemôžu dovoliť podporovať vlastnú politiku. Existuje všeobecný názor, že Smirnov je iba kremel'skou bábkou, no triezvy pohľad na jeho dvadsaťročnú politiku navodzuje dojem, že skôr opak je pravdou, pretože občania Ruskej federácie sú prinútení žiť pod jeho jarmom a vyhliadky, na akúkoľvek zmenu neprichádzajú.

Smirnov už prežil mnohých ruských politikov – má pevné zdravie. Jeho hospodárska politika nepatrí medzi tie najlepšie. Z tohto hľadiska je Kišiňov za Smirnova vd'ačný.

V Najvyššom soviete PMR sú zastúpené dve strany **(2)**. Prvá z nich Republikánska sociálno-vlastenecká strana, ktorá len pred nedávnom vznikla zlúčením Republikánskej strany a Vlasteneckej strany. Ide o stredoľavú stranu, v ktorej čele stojí Vladimír Ryljakov. Ich úlohou je narušiť potenciál opozičnej Obnovy – ale nemajú peniaze, iba štátna televízia pre nich pracuje. Druhou politickou stranou je už spomínaná Obnova, ktorá nie je absolútne protiprezidentská – možno ju charakterizovať ako stranu s protiprezidentským jadrom, ktoré vedie Evgenij Sevčuk **(3)**. Politické postoje ostatných ľudí v strane sú rôzne. Títo ľudia, ktorí sa rozhodli zjednotiť, lebo si mysleli, že vytvoria ideálnu širokospektrálnu vládnu stranu – a keď došlo k boju o moc, všetci si mysleli, že to bude bez boja – nikto zrazu nechcel bojovať. Ďalšou stranou je Proryv, ktorá je sociálno-demokratická strana, na čele s Dimiriom Soinom **(4)**. Proryv nie je dostatočne financovaný. Fungujú tu aj dve komunistické strany, ale tie nemajú širokú podporu, pretože sú údajne financované moldavskými komunistami. Kandidát na prezidenta z jednej z týchto strán – Nadežda Bondarenko, na posledných prezidentských voľbách získala iba niečo cez 8 percent. Bondarenkovej politika by sa dala charakterizovať ako nerozumná, pretože chcela zorganizovať komunistickú revolúciu v krajine. Sociálny demokrat – bývalý člen podnesterskej vlády, Andrej Safonov, podľa zákulisných informácií financovaný z Veľkej Británie a USA je mimo reálneho boja o moc, pretože je promoldavský politik a takí nemajú v PMR absolútnu podporu **(5)**.

Ekonomická situácia

Podnesterské hospodárstvo do značnej miery závisí od finančnej podpory Ruska. Približne dve tretiny rozpočtu krajiny prichádzajú z Ruska. Príčinou toho je vysoká nezamestnanosť –

státisíce nezamestnaných pracujúcich v štátnej službe, ktorých je potrebné nakŕmiť. Jeden človek vo výrobnnej sfére financuje štyroch štátnych úradníkov.

V krajine funguje niekoľko veľkých fabrík, ktoré sú ešte pozostatkami priemyslu postaveného v regióne za čias ZSSR. Akciovou spoločnosť Moldavské metalurgické závody (6) (Rybnica) sprivatizoval Ališer Usmanov, ruský oligarcha uzbeckého pôvodu, Moldavská tepelná elektrárň (Dnestrovsk) je vo vlastníctve ruskej akciovej spoločnosti Inter RAO. Menej ako polovica podnikateľskej ekonomiky je v ruských rukách (v rukách ruských podnikateľov). Dobrom stave je v ruskom vlastníctve iba spoločnosť Moldavské metalurgické závody – ostatné prežíva v agónii. Dôvodom je fakt, že konkrétnych vlastníkov oblasť nie je zaujímavá, tak nerobia ani veľké investície. Vlastníkom bánk v krajine je Oleg Smirnov – prezidentov syn, ktorý v krajine už nežije, pretože s otcom mali nejaké rozpory ohľadom volebnej reformy (7). Najväčším hráčom v podnikateľskom biznise je spoločnosť Sheriff, ktorej vlastníkmi sú bývalí policajti (teda prezident: Viktor Gušan a generálny riaditeľ: Il'ja Kazmaly).

Najväčším daňovým poplatníkom v krajine je firma Sheriff, ktorá podniká v mnohých sférach ako sú telekomunikácie, palivá, textil, alkohol, taktiež sa zaoberajú podnikaním na Ukrajine v Európskej únii. V Európe sa ľudia mylne domnievajú, že Sheriff má nejaký politický vplyv – čo je samozrejme nezodpovedá skutočnosti. Ekonomickú moc zasa nemá prezident Igor Smirnov – on maximálne podľa zákulisných informácií možno zarobil na privatizácii, nič viac – s firmou Sheriff nemá nič spoločné. Napríklad poverá sa, že Smirnov značne zarobil na privatizácii Moldavskej tepelnej elektrárne v Dnestrovsku.

Hneď potom ako človek počuje o takej významnej v regióne spoločnosti ako je Sheriff pomyslí si – nemajú náhodou nejaké prepojenia s Kremľom? Sheriff vyzerá ako spoločnosť mnohovektorovou politikou. Toto na Sheriff nevyzerá...

Registrácia podnikov v Kišiňove, ktorá prebieha už od marca roku 2006 (, ktorú podnikatelia zvyknú označovať ako ekonomická blokáda **(8)**) mala pozitívny vplyv na rozvoj ekonomiky, pretože podniky dosiahli väčšie zisky ako boli náklady na registráciu.

Nezamestnanosť v krajine nikto neviduje a presné číslo nikto nepozná. Kto stratí prácu nemá na výber musí za ňou vycestovať buď na Ukrajinu, do Ruska alebo do Európy. Je pravidlom, že v rodine pracuje iba jeden – tak tomu bolo aj za sovietskych čias – ženy len veľmi zriedkakedy pracovali. Z pôvodných 700 tisíc obyvateľov v Podnestersku žije iba 250 tisíc najviac 300 tisíc – tak si sami môžete vypočítať aká je nezamestnanosť.

Dávku v nezamestnanosti štát poskytuje iba počas prvých dvoch mesiacov – dávka neprevyšuje 50 USD. Nezamestnaným poskytujú prácu zametačov ulíc a takto pracujúci človek dostane dávku vo výške 70 USD na mesiac – nikto to nerobí – je to výsmech. Dôchodcovia sú na tom lepšie. Tí, ktorí majú ruský pas sa prihlásili na trvalý pobyt do Ruska – existujú kuriózne prípady, keď v jednom dome je prihlásených aj 500 ľudí. To všetko z jediného dôvodu – dostať väčší dôchodok.

Moldavsko **(9)** má podobné problémy. Celkovo z krajiny odišlo cca. 1 500 000 obyvateľov za prácou. Poväčšine sa odstavovali do členských krajín Európskej únie ako Portugalsko, Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Nemecko alebo do Severnej Ameriky ako USA alebo Kanada, takisto vlna „gastarbajterov“ prúdi do Ruska. V Moldavsku a Podnestersku sú títo ľudia prihlásení na pobyt – v skutočnosti sú už občanmi iných krajín. Ak človek ostane bez práce musí niekam odísť – odchádzajú všetci s výnimkou ľudí, ktorí ako sa hovorí, sa dobre „nabalili“ na korupcii alebo na privatizácii.

Moldavčania, ktorí prichádzajú do Ruska alebo do niektorého členského štátu Európskej únie nazývajú samých seba ako „Podnesterci“ – má to logický dôvod: v Rusku to robia preto, lebo keď povedia, že sú z PMR sympatizujú s nimi a lepšie s nimi zaobchádzajú. V Európe to robia preto, lebo im to otvorí cestu k azylu a povoleniu na pobyt (má to na svedomí odiózne vykreslenie Podnesterska Moldavskom v zahraničí).

Ako možno „vycúvať“ z tejto bezútešnej situácie? Nijako. Na to, aby sa veci pohli dopredu paradoxne musí prísť impulz „zo susedstva“ – z Moldavska. V každom prípade Aliancia pre európsku integráciu (ďalej len „Aliancia“) pre Moldavsko je lepšia ako Voroninovi komunisti. To znamená, že Moldavsku je potrebné reformovať svoju ekonomiku – ak salepší situácia v moldavskej ekonomike – bude to mať priamy priaznivý dopad práve aj na tú podnesterskú. Bohužiaľ Aliancia buduje v súčasnosti slabú ekonomickú politiku – majú komunistický rozpočet a navyše všetkým robia ústupky, pretože sa boja, že komunisti sa vrátia k moci. Mnohí ľudia dúfali, že Aliancia privedie Moldavsko na tú správnu cestu – smerom do Európskej únie. Bohužiaľ teraz sa venujú iba vojne s ruským jazykom **(10)** a demagógii.

Zaujímavým krokom bolo vyhlásenie podnesterskej strany v Spojenej kontrolnej komisii zvýšiť počet ruských mierotvorcov na 2400 osôb **(11)**. Pričom neexistujú dôvody prečo by Moldavsko zaútočilo na „svoje východné provincie“ – tak zvýšenie počtu mierotvorcov je z tohto hľadiska zbytočné. Existuje tu ale ekonomický dôvod. V časoch, keď tam boli dislokované tisíce ruských vojakov dostávali dobrú výplatu v ruských rubľoch a kúpovali všetko – stimulácia dopytu môže byť tým pravým dôvodom prečo sa PMR dožaduje väčšieho počtu vojakov.

Možným čiastočným riešením by bolo poskytovanie lacných úverov miestnych bánk občanom. Úroky z úverov sa pohybujú na úrovni približne 22 percent. Bez toho, aby mal potenciálny klient nehnuteľnosť, na ktorú si banka môže uplatniť záložné právo – sa neposkytujú vôbec úvery. Napríklad, ak si klient berie z banky pôžičku v hodnote 20 000 USD, tak banka požaduje záloh vo výške najmenej 50 000 USD. Takéto úvery sú prakticky nedostupné. Vynára sa otázka z čoho žijú miestne banky. Je to jednoduché. Rusko poskytuje plyn. Miestne obyvateľstvo platí za neho peniaze. Miestne banky ich zhromažďujú a časť z tejto sumy je zisk banky za vykonané operácie.

Možno uviesť štyri kroky ako zlepšiť ekonomickú situáciu v regióne:

- 1) vyriešiť status regiónu,
- 2) demokratizácia orgánov riadenia,
- 3) pevná liberálna politika,
- 4) zlepšiť imidž regiónu.

Problém oficiálnych jazykov

V krajine v súčasnosti funguje systém troch oficiálnych jazykov, a to: ruštiny, ukrajinčiny a moldavčiny (rumunčiny **(12)**) v cyrilike. Susedná Ukrajina už roky zápasí s myšlienkou, či priznať štatút úradného jazyka aj ruštine popri ukrajinčine. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že Podnestersko je výborným príkladom, ktorý by mohla Ukrajina nasledovať. Ale veci sa majú trochu inak. Rozdiel je v tom, že potenciál praktického používania ruského jazyka na Ukrajine je väčší ako používania ukrajinského a rumunského jazyka v PMR. V praxi to znamená, že ukrajinčina a rumunčina sú úradnými jazykmi iba „na papieri“ a v praxi sa s nimi môžete stretnúť iba v trojjazyčných názvoch inštitúcií. Pritom všetka vina neleží iba na pleciach tamojšej moci, ale aj ich praktického využívania a napokon za všetkým treba hľadať

peniaze. Čo sa týka praktického využívania jazyka – rumunsky jazyk v cyrilike je prakticky mŕtvym jazykom, čo priznávajú aj samotní Moldavčania žijúci v PMR – bohužiaľ rumunsky jazyk to je iba časť histórie. Napríklad v rumunčine a v ukrajinčine vychádzajú iba jedni noviny – nie sú zaujímavé, nikto ich nekupuje. Okrem nich každý deň v televízii vysielajú 15 minútové spravodajstvo v rumunskom jazyku (ide o také isté spravodajstvo ako v ruskom jazyku) – taktiež ho nikto nepozera. Navyše podľa noratívov priemerný počet žiakov v triede musí byť 25 – 30 detí. V rumunských a ukrajinských triedach bývajú žiaci po dvoch, piatich alebo desiatich. Platy učiteľov sú rovnaké. Z toho vychádza, že výučba jedného dieťaťa v ukrajinskej alebo rumunskej triede je dva razy drahšia ako v ruskej (13).

Sloboda médií

Americká nevládna organizácia Freedom House (o objektívnosti, ktorej možno pochybovať) (14) vo svojej správe označila Podnestersko ako neslobodnú krajinu. Celkový výsledok týkajúci sa Podnesterska je správny, no nemožno s ňou súhlasiť absolútne. Napríklad experti v správe uvádzajú, v Podnestersku osoby hovoriace po rumunsky nezúčastňujú sa v štátnej správe a podliehajú politickému útlaku, čo samozrejme nie je pravda. Všetky médiá v PMR podľa expertov sú kontrolované štátnou mocou a nekritizujú ju a náboženské slobody sú obmedzované. Štátom je kontrolovaná iba štátna televízia a noviny, ktoré aj tak nikto nečíta.

Čo sa týka internetových publikácií a novín tie môžu pracovať slobodne dokonca aj v prípade, ak kritizujú režim – cenzúry tam niet. To všetko z jednoduchého dôvodu – miestni aparatčikovia považujú internet za nezmysel. V krajine vychádza asi okolo desať novín. Vo všeobecnosti ľudia čítajú viac moldavské ruskojazyčné noviny ako miestne napr.: Komsomol'ská pravda v Moldavsku alebo Argumenty a fakty.

Vychádzajú dve opozičné noviny, ale málokto ich číta – sú málo rozšírené. Vo všeobecnosti možno povedať, že printovú tlač v PMR ľudia čítajú iba veľmi málo. Proste im je ľúto vyhodiť peniaze za noviny. Ale aj tlač možno považovať v PMR za slobodnú. O slobode v televízii nemožno ani hovoriť. Možno povedať, že štátny kanál je iba analógiou televízie Nemeckej demokratickej republiky alebo televízie KĽDR. Funguje tu aj súkromný kanál TSV (Televízia slobodného výberu) patrí opozičnej strane Obnova – objavujú sa v nej iba ich ľudia. Médiá v Podnestersku sú omnoho slobodnejšie než médiá v Rusku.

Čo sa týka pripojenia k internetu existuje tu ASDL pripojenie v cene 23 USD s dobrou rýchlosťou, no základ obyvateľstva tam tvoria penzisti – internetizácia prebieha rýchlo, ale mládež – hlavný používateľ internetu, nie je politizovaná. Prístup k internetu je väčší ako v niektorých oblastiach Ruska.

Vyriešenie moldavsko-podnesterského problému

Vo všeobecnosti možno povedať, že nejaká ucelená stratégia a podrobný plán na riešenie podnesterského problému vôbec neexistuje. Problém je ten, že nikto v Moskve, Kyjeve alebo Kišiňove nevie čo má robiť. Moldavsko sa síce snaží niečo robiť napr. ako registrácia podnesterských agentov od roku 2006 alebo najnovšie snaží sa prinútiť miestne obyvateľstvo vybaviť si trvalý pobyt v Moldavsku. Možno s týmto krokom je spojená práve prebiehajúca demarkácia hraníc medzi Moldavskom a Ukrajinou. Po završenej demarkácii hranice hrozí, že cez vytýčenú hranicu nebudú prepúšťať ľudí, ktorí nemajú trvalý pobyt v Moldavsku. Čo sa už čiastočne aj robí. Preto Veľvyslanectvo Ukrajiny vyzýva svojich občanov trvale žijúcich v podnesterskom regióne, aby si vybavili trvalý pobyt, lebo ich moldavskí pohraničníci nechcú prepúšťať na územie Moldavska bez toho, aby preukázali svoj trvalý pobyt vo „východných provinciách“ (15). Ruské veľvyslanectvo zatiaľ nepodniklo žiadne podobné

kroky. Tu možno vidieť odlišný prístup Gruzínska a Moldavska k svojim separatistickým regiónom. Zatiaľ čo Dimitrij Sanakoev (hlava dočasnej administrácie Cchinvaského regiónu) niekoľkokrát zopakoval, že obyvatelia separatistických regiónov sú občanmi Gruzínska (hoci sa gruzínskeho občianstva väčšina dobrovoľne vzdala), Moldavsko považuje obyvateľov tzv. „východných provincií“ za votrelcov nelegálne sa zdržiavajúcich je jeho území. Bohužiaľ od konfliktu dali všetci ruky preč, ak by Moldavčania pristupovali k jeho vyriešeniu trochu rozumnejšie, tento konflikt by mohol byť už dávno vyriešený.

Rusku by malo záležať na stabilizácii Podnesterska. Ak by došlo k zjednoteniu Moldavska a Podnesterska vo forme federácie (alebo konfederácie) a pri garancii ruského jazyka ako oficiálneho jazyka federácie (alebo konfederácie) popri rumunskému jazyku – mohlo by sa vydať cestou európskej integrácie. Ak by bolo takýto federatívny (alebo konfederatívny) štát prijatý do EÚ, tak mohlo by sa klukne stať, že ruština sa stane úradným jazykom EÚ, ak by Kišniňov urobil takéto vyhlásenie. Podnestersko by bolo ruskou enklávou v Európskej únii. V Pobaltí žijú veľké ruskojazyčné menšiny, ktorých príslušníci by sa mohli presťahovať do Podnesterska, ak by im život tam z hľadiska etnického a kultúrneho útlaku nevyhovoval (16). Ale je otázne koľko Rusov zostane v krajine po nerozumnej politike Igora Smirnova.

O otázke znovuzjednotenia Moldavska a Rumunska sa uvažuje už od rozpadu ZSSR, ale intenzívnejšie sa o nej premýšľa a špekuluje od minuloročných volieb, keď sa k moci v Moldavsku dostala Aliancia. Je otázne či sa vôbec zjednotia právne – táto možnosť prichádza do úvahy len v prípade európskej integrácie. Rumunsko sa javí ako silný regionálny hráč, ktorý využíva princíp: jeden národ – dva štáty. Hoci mnohí predstavitelia Aliancie a mnohé politické špičky v Rumunsku sa považujú za unionistov, ale je otázne, či sa skutočne aj tak budú správať. Podobná situácia je v PMR – tam každý hovorí, že je unionista s Ruskom, no prakticky sa nikto s ním nebude zjednocovať.

Európska únia v moldavsko-podnesterskom probléme je prakticky bezzubá – tu môže zohrať svoju úlohu iba Rumunsko, ktoré má ambície ideologického charakteru. Pre ostatných hráčov je toto územie prakticky nezaujímavé. Samo Rumunsko má veľké ekonomické a sociálne problémy. Ale na druhej strane ma veľké ambície na expanziu na východ či už na úrovni ľudu alebo lídrov **(17)**. Rusko nemá také ambície ani na úrovni lídrov ani na úrovni ľudí (týkajúce sa tohto regiónu). Rumunsky prezident je v krajine veľmi obľúbený lebo umožňuje rýchlu pasportizáciu krajiny. Podmienky pre získanie občianstva sú jednoduché – stačí, aby jeden z príbuzných žil v Bessarábii do roku 1940. Okrem toho Rumunsko rozdáva pasy obyvateľom Podnesterska ale aj mnohým obyvateľom oblastí Ukrajiny ako Odeská alebo Nikolaevská. Podnestersko a spomínané oblasti sú územia, ktoré sa počas druhej svetovej vojny nazývali „Transnistria“ (pozri mapu **(18)**) a boli anektované Rumunskom v roku 1941. V ideologickom priestore Moldavska Rumunsko stavia na konfliktných osobnostiach, s ktorými sa spája radikálny nacionalizmus namierený proti Slovanom napríklad ako Nicolae Dabija **(19)**.

Záver

Príbeh okolo Podnesterska sa pri dnešnej situácii možno ani nikdy neskončí. Uvedomiť si svoje chyby musia politické špičky vo viacerých štátoch. Čo s týka Rumunska malo by si uvedomiť, ak náhodou niekedy v budúcnosti pohltnú Moldavsko (aj teritoriálne nie iba kultúrne a v ľudskej rovine) ako sa potom bude riešiť otázka Podnesterska, ktoré nikdy nepatrilo do Veľkého Rumunska **(20)** – možno Podnestersko bude ostrovom v rumunskom mori, alebo bude tiež pohltené. Moldavsko by malo konečne naštartovať svoju ekonomiku a nezačínať bojovať so „slovanským nepriateľom“ – nemuselo by sa mu to vyplatiť, keď stále je veľmi závislé na Rusku, ktoré je jeho najväčším odbytiskom. Samotné Podnestersko má pred sebou dlhú cestu liberalizácie ekonomiky, demokratizácie politického systému (napr. ako už

spomínaná volebná reforma) a v konečnom dôsledku si musí nájsť dobrého „image makera“, pretože po takmer po dvadsiatich rokoch moldavskej demagógie má celkom pošramotенú povesť. Kišiňovu je nutné otvoriť oči a pochopiť, že inak ako cez dvojazyčnú federáciu to nepôjde. „Oranžový režim“ na Ukrajine sa dlho staval k problému ľahostajne – iba podporoval Kišiňov v jeho nesystematických krokoch. Ak by sa dostala k moci na Ukrajine opozícia – nesľubuje to žiadnu zmenu. A napokon Rusko: Kremeľ si musí ujasniť situáciu – či chcú mať z Podnesterska druhý (ale už oficiálny) Kaliningrad, zopakovať si rad medzinárodných škandálov súvisiacich s uznaním nezávislosti Abcházska a Južného Osetska alebo na druhej strane urobiť z neho ruskú enklávu v Európskej únii.

Poznámky:

- (1) Roman Konoplev je známym podnesterským žurnalistom, šéfredaktorom RIA DNESTR <http://dniester.ru/>, ktorého hlavnou úlohou je informovať o politicko-ekonomickom a kultúrnom živote v Podnestersku a v susedných regiónoch, tiež má svoj oficiálny blog: <http://konoplev.livejournal.com/> a svoju stránku na Facebooku.
- (2) Všetky strany fungujúce v krajine sú ľavé alebo stredoľavé. Neexistuje tu žiadna pravicová alebo pravicovo-liberálna strana. Voličský elektorát ešte nie je na stranu takého charakteru pripravený.
- (3) Evgenij Ševčuk – bývalý predseda Najvyššieho soviету. Do júla minulého roku zastával túto funkciu, no po neúspešnom pokuse zmeniť prezidentskú republiku na parlamentnú dobrovoľne sa vzdal tejto funkcie.
- (4) Dimirij Soin je hľadaný INTERPOL-om. Ocitol sa medzi hľadanými osobami, pretože bol nepohodlný moldavským komunistom – to že sa tam ocitol, to bola ich iniciatíva. V časoch, keď pracoval pre Ministerstvo štátnej bezpečnosti na začiatku 90-

rokov sa to v krajine hemžilo kriminálnikmi a v službe zastrelil jedného opitého kriminálnika, ktorý napadol jeho kolegu. Ruská armáda pod vedením Alexandra Lebeďa a podnesterský režim boli vtedy v konflikte. Alexander Lebeď neskôr problém rozduchal vo svojej televízii a potom neskôr to využili aj Voroninovi komunisti.

- (5) Transdnestr: Opposition presidential contender Safonov insists protest voting was higher. <http://regnum.ru/english/753957.html>
- (6) Moldavské metalurgické závody v súčasnosti vyrábajú 50 percent na sklad.
- (7) Oleg Smirnov presadzoval reformu volebného systému, po ktorej by sa zvýšila úloha strán v podnesterskej politike. V Podnestersku funguje väčšinový volebný systém. Oleg chcel zaviesť proporčný systém, aby si ľudia mohli reálne vybrať medzi viacerými stranami. Avšak Igor Smirnov je kategoricky proti.
- (8) V prípade, ak chce podnik fungujúci v PMR vyvážať za hranice svoju produkciu musí byť registrovaný v Kišiňove v opačnom prípade moldavskí ani ukrajinskí colníci neprepustia produkciu cez hranicu. S registráciou bol spojený nevelký poplatok. Existujú dve druhy registrácie: dočasná (lacnejšia) a trvalá (drahšia).
- (9) Ak v tomto texte bude ďalej spomenuté Moldavsko – má sa na mysli „Moldavsko bez Podnesterska“
- (10) Moldavskij žurnalist, prizývavšij „pokončiť“ s ruskoj informacionnoj okupaciej“ nagraždjon Ordenom počjota. <http://www.regnum.ru/news/1240700.html>
- (11) Pridnestrovie prodolžat dobivat'sja uveličenija čislennosti rossijskogo kontingenta mirotvorcev. <http://www.nr2.ru/pmr/267461.html>
- (12) Problém je aj v samotnej identifikácii jazyka. Moldavský jazyk bol „vyfabrikovaný“ sovietskymi jazykovedcami po obsadení Besarábie ZSSR v r. 1940. Po minuloročných voľbách sa k moci dostala Aliancia európskej integrácie, ktorej niektorí predstavitelia sa snažia o zmenu 13 článku ústavy, kde sa hovorí o štátnom jazyku. Je tam uvedená

moldavčina, no sú snahy ju zameniť za rumunčinu resp. uviesť do zátvorky rumunčinu. V modernom Moldavsku problém okolo moldavčiny je to iba politika bývalého prezidenta krajiny, Voronina – ide o akési umenie demagógie, ktorému nikto doteraz neporozumel. Dokonca ani v PMR nenazývajú rumunčinu moldavčinou. Dochádza k zaujímavej situácii, keď mnohí Moldavčania v Moldavsku nechcú o sebe hovoriť ako o Rumunoch, ale všetci nazývajú svoj jazyk rumunským. Prakticky rozdiely medzi nimi neexistujú – existuje väčší rozdiel medzi ruštinou v Moldavsku a ruštinou vo Volgograde ako medzi moldavčinou a rumunčinou.

- (13) V Pridnestrovie usiljat vnimanie k obrazovaniju na ukrajinskom i moldavskom i perevedut na eti jazyki zakonodatel'nuju bazu. <http://www.nr2.ru/pmr/267714.html>
- (14) O objektívnosti nevládnej organizácie Freedom House existujú pochybnosti a v súčasnosti podlieha ťažkej kritike, pretože sa financuje z rozpočtu americkej vlády, pričom dlhé roky ju viedol bývalý príslušník americkej rozvedky, ktorý celý život zápasil so Sovietskym zväzom. Freedom House sočila Estoniju „absoljutno svobodnoj stranoj“.
- <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id=E168E74550874F2286F06971C36740E0>
- (15) Pamiatka dlja gromadjan Ukrajiny, jaki proživajut' u Pridnistrovskomu regionu Respubliki Moldova. <http://www.mfa.gov.ua/moldova/ru/4453.htm>
- (16) Glava Estonii priravnjal ruskij jazyk k okkupacii. <http://www.utro.ru/articles/2008/02/26/719067.shtml>
- (17) Demarkacija granicy – vzgljad iz Pridnestrovja. TSV. (Pre nás dôležitý úsek od 3:29 do 5:28). http://www.youtube.com/watch?v=p39in_Cvw_E&feature=player_embedded
- (18) Romania 1941 – 1942. http://isurvived.org/Pictures_Isurvived/transnistria.gif
- (19) Nicolae Dabija – známy moldavský novinár, hlavný redaktor novín „Literatúra a umenie“. V časoch vojenského konfliktu bol aktívnym agitátorom vojny a vystupoval

proti zmiešaným manželstvám (so Slovanmi) – klasický nacionalista. Teraz sa jemu mnohým jemu podobným podarilo dostať k moci.

(20) Okrem krátkeho obdobia počas druhej svetovej vojny (pozri bod 18).